

In Memoriam

Prof. dr. Tjeerd Plomp (1938-2021)

Op 17 september jl. overleed op 83-jarige leeftijd Tjeerd Plomp, emeritus-hoogleraar onderwijskunde aan de Universiteit Twente. Daarmee kwam een einde aan een langdurig werkzaam leven, want hij was tot voor enkele jaren nog steeds opmerkelijk actief op academisch-professioneel gebied.

In 1964 afgestudeerd als wiskundige aan de Vrije Universiteit in Amsterdam, verkaste hij naar Enschede om daar te starten als docent wiskunde aan de (destijds net opgerichte) Technische Hogeschool Twente (THT). Zijn affiniteit met onderwijs (tijdens zijn studie was hij ook al twee jaar docent wiskunde geweest op een middelbare school) leidde in 1974 tot een proefschrift over individuele studiestystemen in het universitaire wiskundeonderwijs. In het verlengde daarvan werd hij lid van de voorbereidingsgroep voor de nieuwe studierichting Toegepaste Onderwijskunde (TO). Die opleiding strookte met het streven van de THT (later UT) om ook een maatschappijwetenschappelijke poot op te bouwen naast het van oorsprong louter technische pakket aan opleidingen. Belangrijk

uitgangspunt voor die nieuwe opleiding (gestart in 1981/1982) was om met een ingenieurblik naar onderwijsproblemen te kijken. Dus minder (dan elders) geworteld in onderscheiden basisdisciplines als psychologie, pedagogiek en sociologie, maar meer probleemgericht, interdisciplinair, toegepast en vooral ontwerpend van karakter.

Vele jaren later, in 1999, nam Tjeerd Plomp op relatief vroege leeftijd formeel afscheid van de UT, niet zozeer om te stoppen met werken -integendeel- maar om zijn handen vrij te hebben voor de activiteiten die hem na aan het hart lagen. Zijn liefde voor internationale onderwijsontwikkeling had daarbij geleidelijk de overhand gekregen boven interesses in facultaire organisatiekwesities. Bij het afscheidssymposium presenteerden collega's een bundel (Kuiper, Voogt & van den Akker, 2000) met drie centrale thema's die het werk van Plomp karakteriseerden: naast vanzelfsprekend onderwijskundig ontwerpen waren dat ICT in het onderwijs en internationaal (vergelijkend) onderwijsonderzoek. Die drie thema's zijn ook centraal blijven staan in zijn vele (ongeveer 15) productieve jaren na zijn pensionering en vormen daarmee een geschikte kapstok om zijn wetenschappelijke en bestuurlijke verdiensten wat nader te belichten.

Onderwijskundig ontwerpen

Tjeerd Plomp was de stuwende kracht in het formuleren en concretiseren van de 'Twentse' onderwijskundige ontwerpleer. Hij zocht daarbij graag inspiratie in de werkwijzen van met name werktuigbouwkundige ingenieurs, met daaraan toegevoegd een oog voor de sociale dimensie van onderwijsproblemen. Ook enkele *educational technology* programma's in de Verenigde Staten leverden bouwstenen op. In zijn oratie (Plomp, 1982), na zijn benoeming tot hoogleraar 'onderwijs-

kunde, i.h.b. curriculumtechnologie' in 1981, schetste hij het later bij vele (oud-)studenten befaamde OKT-model (OKT als afkorting van Onderwijskundige Technologie) dat centraal stond in de opleiding als leer der werkwijzen en als algemeen model voor onderwijskundig probleem oplossen.

Een tiental jaren later werden die gedachten over onderwijskundig ontwerpen uitgewerkt in een omvangrijke bundel (Plomp, Feteris, Pieters & Tomic, 1992).

De ingenieursbenadering van onderwijsproblemen kwam bij Plomp vooral tot uiting in zijn voorkeur voor systematiek. Hij was niet sterk gehecht aan specifieke onderwijsvisies of scherpe inhoudelijke standpunten; pragmatiek overheerste in zijn benadering. Het ging hem vooral om een transparante, stapsgewijze aanpak van problemen en heldere verantwoording van gemaakte keuzes. Ook had hij weinig op met zijns inziens vaak onnodig abstracte theoretische of ideologische beschouwingen; bekend was zijn verzuchting: "words, words, words...". Zijn aandacht ging vooral uit naar consistentie en uitvoerbaarheid van oplossingen, met een nadrukkelijk oog voor het implementatieperspectief van uiteenlopende gebruikers.

In de opbouwjaren van de jonge faculteit TO was Plomp de trekker van het brede OKT-onderwijsteam. Zijn bestuurlijke talent kwam tot bloei toen hij van 1982-1985 ook fungeerde als eerste reguliere decaan van de nieuwe faculteit.

Na jaren van doorontwikkeling van het TO-programma was Plomp ook een enthousiaste initiator tot het opzetten van een internationaal masters programma in *Educational Science and Technology* in de jaren '90. In latere jaren evolueerde Plomp's interesse in onderwijskundig ontwerpen overigens ook tot een ijverige rol in het bevorderen van onderwijskundig ontwerponderzoek (zie onder meer Plomp & Nieveen, 2013).

ICT in het onderwijs

Hoewel Plomp technologie vooral zag als een leer der werkwijzen (methodologie), kwam hij al vroeg in aanraking met technologie in de wat technischere betekenis van informatie en communicatietechnologie (ICT). Zo was

hij al tijdens zijn promotieonderzoek aan het pionieren met de toepassing van nieuwe media in het onderwijs. Ook nam ICT een ruime plaats in binnen het TO-opleidingsprogramma. Al snel na zijn start als hoogleraar werd Plomp benoemd tot voorzitter van de landelijke Adviescommissie Onderwijs en Informatietechnologie. De daaropvolgende jaren zouden nog zeer vele adviserende, bestuurlijke en onderzoekwerkzaamheden op dat terrein volgen, zowel landelijk als internationaal. Thema's waren onder meer Burgerinformatica en Informatiekunde als (mogelijke) vakken in het Nederlandse onderwijs en de inzet van multimedia in de lerarenopleiding. Internationaal vervulde Plomp in de loop der jaren prominente (voorzitters)rollen in projecten als *Computers in Education* en *Second Information Technology in Education Study* binnen de kaders van IEA (*International Association for the Evaluation of Educational Achievement*).

Zijn betrokkenheid bij ICT in het onderwijs, in combinatie met zijn voorliefde voor generieke probleemaanpak-vaardigheden van onderwijskundige ontwerpers, heeft waarschijnlijk ook gedurende latere jaren doorgewerkt in zijn opmerkelijk enthousiaste pleidooien voor de zgn. 21^e-eeuwse vaardigheden.

Internationaal (vergelijkend) onderzoek en onderwijsontwikkeling

Zijn betrokkenheid bij IEA-projecten (naast de al eerdergenoemde ook de *Third International Mathematics and Science Study*) leidde in 1990 tot een benoeming tot voorzitter van de algehele IEA-organisatie, een prestigieuze, intensieve rol die hij tot 1999 vervuld heeft. Daarmee werd hij tot een zeer frequente reiziger en wereldwijde netwerker.

Zijn internationale interesse bleef niet beperkt tot vergelijkend onderzoek naar leerprestaties, maar strekte zich ook uit naar onderwijsontwikkeling in bredere zin in vele landen. Hij werkte daarin samen met collega's in vele naties; slechts enkele voorbeelden daarvan waren langjarige projecten in Rusland, Indonesië en Zuidelijk Afrika. In zulke contexten stak hij vooral veel energie in (academische) capaciteitsopbouw voor onderwijsontwikkeling.

Plomp was ook vele jaren actief in kringen van de Europese EERA, niet alleen als voorzitter van de allereerste ECER (1992, UT), maar later ook in prominente rollen in twee EERA-netwerken (over *evaluation & assessment*, respectievelijk *ICT in education*).

Voor zijn gecombineerde wetenschappelijke en bestuurlijke verdiensten op de domeinen van ICT en internationale onderwijsontwikkeling mocht hij twee eredoctoraten ontvangen (Gent, 1996; Pretoria, 2013).

Ter afronding nog enkele meer persoonlijke karakteristieken.

Tjeerd Plomp was een zeer noeste, nimmer versagende werker die zijn denkkraft en energie graag richtte op het aangaan van zijns inziens relevante uitdagingen in het onderwijs en het opzetten van nieuwe projecten en programma's daartoe. Enige zendingsdrang was hem daarbij niet vreemd, zonder anderen iets overmatig te willen opdringen, en met immer een scherp luisterend oor voor wat anderen bewoog. Ook zijn vriendelijkheid en communicatieve gaven hielpen hem uit te groeien tot een verbindende netwerker en bruggenbouwer die talloze mensen en organisaties heeft geholpen in hun ontwikkeling. Dienstbaar leiderschap was bij hem geen loze kreet.

*Jan van den Akker,
emeritus hoogleraar Universiteit Twente
en voorheen directeur van de SLO*

Literatuur

- Kuiper, W., Voogt, J. & Akker, J. van den (Red.) (2000). *Portret van een toegepast onderwijskundige. Bundel ter gelegenheid van het afscheid van Tjeerd Plomp*. Enschede: Universiteit Twente.
- Plomp, T. (1982). *Onderwijskundige technologie: Enige verkenningen*. Oratie Universiteit Twente.
- Plomp, T., Feteris, A., Pieters, J., & Tomic, W. (Red.) (1992). *Ontwerpen van onderwijs en trainingen*. Utrecht: Lemma.
- Plomp, T. & Nieveen, N. (Eds.) (2013). *Educational design research: Introduction and illustrative cases*. Enschede: SLO.